

SUDAN'DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR

DIFFICULTIES ENCOUNTERED IN TEACHING TURKISH IN SUDAN

Fatma HOŞCA¹

Öz

Yabancılara Türkçe öğretim faaliyetleri ülkemizde her ne kadar yakın dönemlerde başlamış olsa da günümüzdeki durumu hiç de küçümsenecek bir seviyede değildir. Bu alanda faaliyet gösteren en önemli kurumlardan biri olan Yunus Emre Vakfı 48 ülkede 58 merkezi bulunmakla birlikte, yurt dışındaki 101 üniversitenin Türkoloji Bölümleriyle irtibatlı geniş bir ağa sahiptir. Ancak yürütülmekte olan bu faaliyetlerin, doğal olarak o ülkelerdeki çeşitli durum ve koşullardan dolayı birtakım zorluklarla karşılaşması nedeniyle amacına ulaştığını söylemek güçtür. Türkçenin öğretiminde bazı güçlüklerin yaşandığı ülkelerden biri de Sudan Cumhuriyeti'dir. Bu ülkede Türkçe öğretimi 2011 yılında Sudan Kuran-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesi'nde Türkçe bölümünün açılmasıyla birlikte başlamıştır. 2013 yılından itibaren de Yunus Emre Enstitüsü'nün Türkoloji Projesi kapsamında bu bölüme öğretim elemanları görevlendirilmeye başlanmıştır. Öncelikle daha etkili bir Türkçe öğretimi yapabilmek için Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri sunmak gerekmektedir. Türkçe öğretiminde karşılaşılan zorlukları sosyal, ekonomik, dilsel zorluklar vb. şekilde sınıflandırabiliriz. Bu çalışmada Türkçe öğretiminde karşılaşılan dilsel zorluklar, özellikle alfabe ve hâl ekleriyle ilgili problemler ele alınmış ve bazı çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sudan, Türkçe öğretimi, alfabe, hâl (durum) ekleri.

Jel Kodları: I 118, Z 00

Abstract

Although Teaching Turkish to foreigners has started in our country recently, the current situation is not at a level to be underestimated. Yunus Emre Foundation which is one of them ostimportant institution soperating in this field, has 58 centers in 48 countries. At the same time, it has a wide network in connection with the Turcology Departments of 101 universities abroad. However, it is difficult to say that these activities, whic harebeing carried out, have reached their full aim as a result of facing some difficulties due to various situations and conditions in those countries. One of the countries where there are some difficulties in teachingTurkish is the Republic of Sudan. Teaching Turkish in this country started in 2011 with the opening of the Turkish department at the Sudan Quran and Islamic Sciences University. Faculty members have been assigned to this department within the cope of Yunus Emre Institution Turcology Project since 2013. First of all, in order to teach Turkish more effectively, it is necessary to identify the problems encountered in Turkish language Teaching and put forward solutions to those problems. We can classify these difficulties as social, economic, linguistic difficulties.

¹ Ardahan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, E-posta: fhosca@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2245-1438

<https://doi.org/10.38004/sobad.718327>

In this study, linguistic difficulties encountered in Teaching Turkish, especially problems related to alphabet and case suffixes are discussed and some solutions are suggested.

KeyWords: Sudan, Turkishteaching, alphabet, casesuffixes.

Jel Codes: I 118, Z 00

GİRİŞ

Son yüzyılda toplumların yabancı dil öğrenme istekleri artmıştır. Bu durumun birçok nedeni bulunmaktadır; iyi bir iş bulmak, uluslararası ticaret, akademik çalışmalar yapmak, eğitim vb. nedenlerle kişiler yabancı dil öğrenmektedirler. Dünyanın gelişmiş toplumları kendi dillerini yabancılara öğretme çabasında az gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlar yabancı dil öğrenme eğilimindedirler. Bu durum şüphesiz yabancı dil bilmenin yeni iş imkânları ve fırsatlar sunmasıyla ilgilidir. Bilindiği gibi ülkemizde Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasıyla birlikte Türk Dili üzerine yapılan çalışmalar hız kazanarak yeni bir sürece girmiştir. Ancak yabancılara Türkçe öğretim çalışmaları çok daha geç dönemlerde başlamıştır. Yabancılara Türkçe öğretim faaliyetlerini ilk başlatan kurumlar Ankara Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesidir. Günümüzde, Milli Eğitim Bakanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, TİKA (Türk işbirliği ve koordinasyon Ajansı), Maarif Vakfı ve bazı büyükelçilikler de Türkçe öğretim faaliyetleri yürütmektedir. Yunus Emre Enstitüsü'nün Türk Kültür Merkezlerinde her yıl binlerce öğrenci farklı düzeylerde Türkçe öğrenmektedir. Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü anlaşmalı olduğu üniversitelerdeki Türkoloji bölümlerine öğretim elemanı görevlendirmektedir. Enstitünün öğretim elemanı görevlendirdiği üniversitelerden biri de Sudan, Kuran-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesi Türkçe bölümüdür.

Bilindiği üzere Sudanlılar ile Türkler arasındaki ilk ilişkiler çok eski dönemlere, daha ayrıntılı olarak açıklamak gerekirse Tolunoğulları dönemine dayanmaktadır. 868-905 yılları arasında Mısır ve Suriye'ye hâkim olan Oğuz Türklerinin kurduğu Tolunoğulları Devleti'nde ordu Türk ve Sudanlılardan meydana geliyordu. Bu devlet Sudanlılarla Türklerin ilk kurumsal temasını teşkil etti. Resmi adı "Devletü't Türkiye" (Türkiye Devleti) olan Memlûklar Devleti döneminde Sultan Baybars o zamanki adı Nübe olan Sudan'a seferler düzenledi. 1517 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethetmesiyle Sudan toprakları Osmanlı Devleti'ne tabi oldu. 1805 yılında Osmanlı Devleti'ne isyan ederek Mısır'da kendi hanedanını kuran Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Sudan'ın güneyine de sefer yaparak ülkenin tamamına hâkim oldu. 1899 yılında Sudan İngiliz yönetiminin kontrolüne geçti. 1956 yılında İngiliz hâkimiyeti sona erdi ve Sudan bağımsızlığını kazandı. Sudan'ın bağımsızlığını destekleyen ve ilk tanıyan devletlerden biri olan Türkiye, aynı yıl büyükelçilik açarak diplomatik ilişkilere başladı (bkz. Zengin: 2013)

Sudan'da Türkçe bölümü ilk defa 2011 yılında Kuran-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesinin bünyesinde açıldı. Bu bölüme Yunus Emre Enstitüsü tarafından her yıl dört öğretim elemanı görevlendirilmektedir. Görevlendirilmiş olan bu öğretim elemanları Sudan'da Türkçe

Sudan’da Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar

öğretimiyle ilgili çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar; bu zorlukları sosyal ve ekonomik zorluklar, üniversite programından kaynaklanan zorluklar, dil yapılarından kaynaklanan zorluklar vb. olarak sınıflandırabiliriz. Ancak bu çalışmada dil yapılarından kaynaklanan, özellikle alfabe kaynaklı zorluklar ve hâl eklerinin öğretiminde karşılaşılan zorluklar ele alınmıştır. Konuyu bu çerçevede ele almamızın nedeni, bugüne kadar yapılan çalışmalarda yabancılara Türkçe öğretim faaliyetleriyle ilgili pek çok mesele ayrıntılı olarak ele alınmış ise de, bizim üzerinde durduğumuz alfabe ve hâl ekleriyle ilgili araştırmalar henüz istenilen düzeyde değildir.

1. METODOLOJİ

1.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Sudan Kuran-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesi Türkçe Bölümü öğrencilerinin Türkçe öğretiminde karşılaştıkları alfabe kaynaklı zorlukları ve hâl eklerinin öğretiminde karşılaşılan ortak zorlukları tespit etmek ve bu zorlukların giderilmesine küçük de olsa katkı sağlamaktır.

1.2. Araştırmada Kullanılan Yöntemler

Çalışmamız tarama modelinde yapılmıştır. 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında birinci ve ikinci sınıf öğrencileri tarafından hazırlanan ödevler tarafımızca toplanmış ve hata tipleri tespit edilerek sınıflandırılmıştır. Araştırmada gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yapılmıştır.

1.3. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemini Sudan, Kuran-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesi, Türkçe Bölümü, kız yerleşkesi birinci ve ikinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

1.4. Konuyla İlgili Çalışmalar

Bugüne kadar Arapça konuşurlara Türkçe öğretimi üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Ancak burada konuyla doğrudan ilgili olan bazı çalışmalardan bahsedilecektir.

Polat (1998), *Arapların Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Problemler* adlı tez çalışmasının giriş bölümünde Türkçe ve Arapçanın kısa bir karşılaştırmasını yapmış. Uygulama bölümünde ise Türkçe öğrenen 120 Arap öğrencinin kompozisyon kâğıtlarını inceleyerek yanlışları tespit edip sesbilgisi, biçimbilgisi ve sözdiziminde yapılan yanlışlar şeklinde gruplara ayırmıştır. Alfabe, yazı ve gramer sisteminin farklı olmasından dolayı Arapların Türkçe öğrenirken zorlandıklarını tespit etmiştir. Polat, ayrıca Araplara Türkçe öğretirken uygulamalı dil bilimin ilkelerinden yararlanılması gerektiği üzerinde durmuş ve dinleme, konuşma, yazma, okuma becerilerinin aynı anda verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Araplara Türkçe öğretimi ile ilgili en önemli çalışmalardan biri İnan ve Öztürk (2015) tarafından yapılmıştır. *Değişkenler açısından Araplara Türkçe Öğretimi* adlı bu çalışmada Türkçe öğretiminde karşılaşılan aksaklıklar ve problemler; dil ve sesbilgisi, yöntem, iki dillilik açısından ele alınmıştır. Araştırmada Mısır'da 50, Ürdün'de 50 olmak üzere toplam 100 öğrenciye anket uygulanmıştır. Farklı ülkelerde olmalarına rağmen Mısırlı ve Ürdünlü öğrencilerin sorulara benzer cevaplar verdikleri görülmüştür. Çalışmanın sonucunda Ürdünlü ve Mısırlı öğrencilerin en çok zorlandıkları konuların başında telaffuz probleminin geldiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin Türkçe sesli harfleri özellikle ince ünlü olan “ö ve “ü” seslerini çıkarmada büyük problem yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca Türkçe ve Arapça ortak kelimeler üzerinde durulmuş öğrencilerin ortak kelimelerin yazımında ve telaffuzunda hata yaptıkları belirlenmiştir. Araştırma sonucunda Arapça Türkçe ortak kelimelerden yararlanılması, Arapçanın fonetiğine uygun ve gramer yapısını dikkate alan çalışmalar yapılması gerektiği vb. önerilerde bulunulmuştur.

Özdemir ve Yazıcı tarafından yapılan *Araplara Türkçe Öğretiminde Alfabe Sorunu: İskenderiye Örneği* (2017) başlıklı çalışmada Mısır İskenderiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Mısırlı öğrencilerin Türkçe öğrenim sürecinde alfabe farklılığından dolayı karşılaştıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Mısırdaki alfabe öğretiminde problem yaşanmasının başlıca nedenini iki dilde farklı alfabelerin kullanılması olarak belirlemişlerdir. Buna ek olarak Mısır’da yoğun bir şekilde İngilizce öğretimi gerçekleştirildiği ve bu nedenle öğrencilerin İngilizce sesletimi ile yazdıklarını ve konuştuklarını tespit etmişlerdir. Özdemir ve Yazıcı, çalışmanın öneriler bölümünde Mısırlı bireylere alfabe öğretilirken öğreticinin alfabe harflerin yanına bir ünlü ses getirerek öğretmesinin faydalı olacağını belirtmişler ve ilk dersten itibaren alfabe üzerinde yoğunlaşılmasını önermişlerdir.

Tuzlukaya, *Filistinli Öğrencilerin Türkçe Öğrenirken Temel Düzeyde (A1-A2) Karşılaştıkları Ortak Güçlükler* (2019) başlıklı bir çalışma yapmıştır. Araştırmada Türkçenin dil özelliklerinden kaynaklanan güçlükler, eğitim-öğretimle ilgili güçlükler, öğretim görevlisi yeterliliklerinden kaynaklanan güçlükler, kaynaklar bakımından karşılaşılan güçlükler, materyal kullanımı ile ilgili güçlükler ele alınmıştır. Sorunların çözümüne yönelik; ortak kelimelerden yararlanılması, dil bilgisi öğretiminde kelimenin tek başına bir birim olarak değerlendirilmemesi, en az cümle düzeyinde biçim-anlam ilişkisi içerisinde gösterilmesi, çok anlamlı Türkçe kelimelerin öğretiminde temel düzeyde kelimelerin cümle içindeki anlamları ya da en yaygın kullanımları gösterilmesi vb. tavsiye edilmiştir.

Kirik, “*Yabancılar Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Tespitler ve Teklifler: Sudan Kuran-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesi Örneği*”(2019) adlı yazısında; fiziki ve sosyal sorunlar, okuma, telaffuz, konuşma, yazma, dinleme, anlama ile ilgili sorunlar ve okutmanlardan kaynaklanan sorunlar üzerinde durmuştur. Fiziki ve ekonomik şartların öğrenci başarısını olumsuz etkilediği, özellikle öğrencilerin barınma ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yapılacak bazı çalışmaların öğrenci motivasyonunu olumlu etkileyeceği belirtilmiştir. Kirik, yabancılar Türkçe öğretimi sürecinde bolca yazma çalışmaları yapılması, özel olarak güzel yazı defterleri kullanarak

Sudan’da Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar

öğrencilere yazma ödevleri verilmesi; hangi imlâ ve noktalama işaretlerini kullanacağı hususunda yardımcı materyaller hazırlanması vb. gibi önerilerde bulunmuştur.

2. SUDAN’DA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN BAZI ZORLUKLAR

Sudan’da konuşulan Arapça “Fasih” veya “Fusha” olarak adlandırılan, bütün Arap ülkelerinde yaygın olan resmî Arapça değil; halk ağzı olarak adlandırılan “Darici” Arapçadır. Bu bakımdan yaygın Arapça ile bölgede halk tarafından konuşulan Arapça arasında yalnızca söz varlığı ve cümle yapısı farkları değil, ses farkları da sıklıkla görülmektedir (Kirik, 2019: 6).

2.1. Alfabe Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar

Arap alfabesi ile bugün Türkçenin yazı dilinde kullandığımız Latin alfabesi birbirinden farklıdır. Arap alfabesi 28 sestenden oluşmaktadır buna karşılık bizim kullandığımız Latin alfabesinde 29 ses bulunmaktadır. Türkçenin yazı dilinde 8 ünlü mevcutken Arapçadaki ünlü sayısı 3’tür. Bu durum Türkçe öğrenen Arap dilli öğrencilerin yazma ve konuşmada aşağıdaki gibi bazı zorluklarla karşılaşmalarına neden olmaktadır.

2.1.1 Ünlülerin Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar

“a,e” Sesleri

“’” elif sesinin Türkçedeki karşılığı bu sese getirilen hareketlerle (“a,e”- fetha, “i”- kesra, “u” - damme) kelimeye göre “a, e, i, u” sesleri olabilmektedir. Bu da öğrencilerin dört temel dil becerisini kullanırken “a” sesini bu seslerle karıştırmalarına, ayrıca Türkçede (ğayın) harfinin olmaması sebebiyle bazı öğrencilerinde Türkçedeki “a” sesini (ğayın) olarak kullanabilmelerine neden olmaktadır. (Yazıcı ve Özdemir, 2016: 16). Ayrıca birçok ülkede olduğu gibi Sudan’da Türkçe öğrenen öğrenciler Latin harflerini İngilizce yoluyla öğrenmektedirler. Bu da Türkçe öğrenen öğrencilerin zorlanmasındaki bir diğer etkidir. Sudanlı öğrenciler özellikle başlangıç seviyesinde “a” sesinin yerine “e” sesini, “e” sesinin yerine “a” sesini kullanmaktadırlar. Örneğin *kütüphane* kelimesini *kütüphana*, *kalem* kelimesini *kalam*, *eşya* kelimesini *eşye*, *esmer* kelimesini *asmar* şeklinde kullanmaktadırlar. Kelimeleri doğru yazsalar da yanlış telaffuz etmektedirler. Bu durum daha çok Arapçadan dilimize geçen kelimelerde görülmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Türkçedeki “e” sesi Arapçada “’” (elif) sesi ile karşılanmaktadır. İngilizcede bu ses Türkçeye göre “i” sesine tekabül etmektedir (Polat, 1998: 16). Sudanlı öğrenciler bazı durumlarda “e” sesini “i” sesinin yerine, bazı durumlarda “i” sesinin yerine kullanmaktadırlar. Ancak yapılan hatalar benzerlik göstermemektedir. Bir öğrenci *eldiven* kelimesini *ildivin* şeklinde yazarken bir diğer *ildiven*, başka bir öğrenci *ildiven*

şeklinde yazmaktadır. Özellikle “e” sesinde hata tipleri birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Bu durum genelleme yapmamızı engellemektedir.

Sesleri birbirlerinin yerine kullanmalarının yanında öğrenciler sesleri yazmayı da unutmaktadırlar. Bu durum Arapçada sesli harflerin sayısının az olmasından kaynaklanmaktadır.

“ı, i” Sesleri

“ı” sesi Arapçada bulunmamaktadır. Sudanlı öğrencilerin en çok yaptığı hatalardan biri “ı” sesinin yerine “i” kullanmalarıdır. Özellikle ilk düzeylerde bu hata tipine daha çok rastlanmaktadır. Bu durumun en bariz örneği *nasılsın* kelimesini *nasilsin* şeklinde kullanmalarıdır.

“o, ö, u, ü” Sesleri

Bu seslerin tamamı Arapçada aynı işaret ile gösterilmektedir. Sudanlı öğrenciler bu sesleri yazmada ve telaffuz etmede zorlanmaktadırlar. Yalnızca başlangıç seviyesinde değil ileri düzeylerde de bu durumu görüyoruz. Öğrenciler “ö” sesi yerine “o” sesini bazı durumlarda “u” sesini kullanmaktadırlar. *Bölge* kelimesini *bolge*, *ön* kelimesini *on* şeklinde kullanmaktadırlar. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Arap alfabesi ve Latin alfabesinin ünlü sayıları farklıdır. İnan ve Öztürk’ün de tespit ettiği üzere özellikle ince ünlü olan “ü” ve “ö” seslerinin çıkarılması büyük problemdir (İnan ve Öztürk, 2015: 8). Arapçada tek bir harfe “j”-vav karşılık gelen “o” ve “u” hatta “ö” ve “ü” seslerinin telaffuzunu ve yazımını da ayırt edememekte dirler (Tuzlukaya, 2019: 9). Görüldüğü Arapça konuşulan diğer ülkelerde de bu durum tespit edilmiştir. Öğrenciler özellikle batı dillerinden alıntı kelimelerde “u” sesini İngilizcenin etkisiyle “yu” şeklinde telaffuz etmektedirler; *yuniversity*, *yuku* vb.

2.1.2. Ünsüzlerin Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar

Türkiye Türkçesinde toplam 21 ünsüz harf bulunmaktadır. Bazı ünsüzler Türkçede olduğu halde Arapçada bulunmamaktadır. Bunlar ç, g, ğ, j, p, v sesleridir (İşler, 2002: 21). Türkçede olup da Arapçada olmayan ünsüzler Arapçada birkaç türlü ünsüzle ifade edilmektedir. Arap alfabesini kullanan öğrencilerin Türkçeyi öğrenirken yazmada sessiz harflerle ilgili yaşadığı en önemli sorunlarından birisi de kelimelerdeki ünsüzlerden biri ya da birkaçını yazmayı unutmalarıdır.

“p” Sesi

Türkçede bulunan birtakım ünsüz harflerin Arapçada bulunmayışı, ünsüz harf öğretiminde karşılaşılan güçlüklerin başında gelmektedir (Tuzlukaya, 2019: 10). “p” ünsüzü Arapçada bulunmamaktadır (Polat, 1998, 28). Bu nedenle öğrenciler bu sesi “b” şeklinde yazmakta ve telaffuz etmektedirler. *Pazar* kelimesini *bazar*, *Perşembe* kelimesini *berşembe* şeklinde kullanmaktadırlar. Bu durum yalnızca ilk seviyelerde değil ileri düzeylerde de karşımıza çıkmaktadır.

Sudan’da Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar

“c” Sesi

Sudan’da diğer Arap ülkelerinde kullanılan standart Arapça değil Sudan’ın yerel özelliklerine göre şekillenmiş Darici denilen lehçe konuşulmaktadır. Fasih Arapçada “c” sesi Darici Arapçada “g” olarak bilinmektedir (Kirik, 2019: 14). Sudanlı öğrenciler “c” sesini bazen “g” bazen “j” şeklinde yazmakta ve telaffuz etmektedirler. Cam kelimesini jam, *zengin* kelimesini *zencin*, *cep* kelimesini *jep* şeklinde kullanmaktadırlar. Sudan’da Arapça öğrenen öğrencilerin “g” sesini “c” diye telaffuz etmelerinin bir diğer nedeni de bu sesin İngilizcede “c” şeklinde telaffuz ediliyor olmasıdır.

“ç” Sesi

Bu ses Türkçede var olduğu halde Arapçada olmayan seslerden biridir. Sudanlı öğrenciler bu sesi genellikle “ş” sesi ile karıştırmaktadırlar. Özellikle Arapçadan dilimize geçen kelimelerde kelimenin aslını bilen öğrenciler bu sesi “ş” ile yazmakta ve telaffuz etmektedirler. Ayrıca Türkçeden Arapçaya geçen kelimelerde bu ses “ش ” olarak telaffuz edilmektedir. *Çanta* kelimesi yerine *şanta*, *çavuş* yerine *şavuş* kelimelerini kullanmaktadırlar (Doğan, 2007: 9). Bunun dışında “ç” sesinin “c” sesi ile karıştırıldığı da görülmüştür. *Çaba* kelimesi *caba*, *çağ* kelimesi *cağ* şeklinde kullanılmaktadır. Ancak ileri seviyelerdeki öğrencilerin bu hatayı yapmadığı görülmüştür.

“g, k” Sesleri

“g” sesi Arapçada “k” sesine karşılık gelmektedir (Polat, 1998: 36). Sudan’da konuşulan Darici Arapçasının Türkçe kelime telaffuzlarına etkisi, Arapçadan Türkçeye geçmiş olan ve “ق “ sesini barındıran bazı müşterek kullanımlı kelimeler üzerinde de görülebilmektedir. “ق “ sesi hemze (ء) gibi kullanılırken bazen de “g” sesiyle telaffuz edilmektedir. Böyle bir dil alışkanlığının sonucunda özellikle Arapçadan Türkçeye geçen bazı kelimeler değişik bir şekilde telaffuz edilebilmektedir. *Alaka* kelimesini *alaga*, *kalp* kelimesini *galp* şeklinde kullanılmaktadır.

“ğ” Sesi

Arapçada olmayan seslerden biri olan “ğ” sesini öğrenciler yazmada ve telaffuz etmede zorlanmaktadırlar. Sudanlı öğrencilerin özellikle yazıda bu sesi “g” ile karıştırdıkları, konuşmada “y” sesi ile karıştırdıkları tespit edilmiştir. Sudanlı öğrenciler *düğün* kelimesinin yerine *düyün*, *öğün* kelimesinin yerine *öyün* kelimelerini kullanmaktadırlar.

“t” Sesi

Bu ses Arapçada mevcuttur. Ancak öğrenciler bu sesi “d” sesi ile karıştırmaktadırlar. Yine Arapçadan dilimize geçen kelimelerde bu sesin yanlış yazıldığı ve yanlış telaffuz edildiği görülmektedir. *Tat* kelimesini *dat*, *tabak* kelimesini *dabak* şeklinde kullanmaktadır.

“v” Sesi

Sudanlı öğrenciler bu sesi “f” sesi gibi telaffuz etmektedirler. Bu hatanın nedeni bu iki sesin çıkış yerlerinin aynı olmasıdır. Yazıda da aynı hatayı yaptıkları gözlemlenmiştir. *Vitamin* kelimesini *fitamin*, veya kelimesini *feya* şeklinde kullanmaktadırlar.

“y” Sesi

Arap alfabesinde bu ses bulunmasına rağmen, öğrencilerin en çok yaptığı hatalardan biri de “y” sesini yazıda unutmaları, konuşmada “ia” şeklinde telaffuz etmeleridir. Özellikle ilk seviyelerde öğrenciler bu sesi ünlü ses gibi kullanma eğilimindedirler. Bu durumu daha çok batı dillerinden dilimize geçen kelimelerde görüyoruz. *Komedya* yerine *komedia*, *medya* yerine *media* kelimelerini kullanmaktadırlar.

Arapça ve Türkçesinin yazı sistemi birbirinden farklıdır. Buna bağlı olarak öğrenciler imla ile ilgili de bazı yanlışlar yapmaktadırlar. Yazım yanlışları özellikle sessiz harflerin kullanımı ile ilgilidir. Kelime içi ve kelime sonunda bazı sesleri büyük yazmaktadırlar. *OKuL*, *güL*, *banKa*, *yaŞ*, *şapKa* gibi yazım yanlışlarını buna örnek verebiliriz. Sudanlı öğrencilerin yazmada yaptığı bir diğer yanlış da cümleye küçük harfle başlamalarıdır. Özellikle birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin bu yanlış daha çok yaptığını görüyoruz:

Ben aylemçoK seviyor.

annem dun bazar gitti.

Sudanlı öğrencilerin yaptığı bir diğer hata da noktalama işaretlerini kullanmamalarıdır. Bütün noktalama işaretleri için bu durum geçerlidir. Bu durum yalnızca ilk seviyelerde değil ileri düzeylerde de görülmektedir. Yazma ve konuşmada görülen bir diğer yanlış ise, cümle kuruluşuyla ilgilidir. Bu hatanın en büyük nedeni Arapça ve Türkçenin söz diziminin farklı olmasıdır. Bu nedenle öğrenciler hata yapmaktadırlar:

Ben gittim okul.

Hocam Fatma geldi.

2.2. Hâl (Durum) Eklerinin Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar

2.2.1. *Belirtme Hâli Eki*

Özellikle tümleçle yüklem arasındaki ilişki açısından önemli olan belirtme durumu Türkçede adı gösterdiği şeyin belli bir nesne bilinen bir varlık olduğunu açıklar (Aksan,1990: 93). Bilindiği gibi Türkçede belirtme durumu eki “-ı, -i,-u, -ü” ekleridir. İki ünlünün yan yana gelmesi durumunda araya koruyucu “y” ünsüzü girer. Arapçada belirtme durumu eki “el-meful-u bihi” olarak adlandırılmaktadır. ve el ekiyle yapılmaktadır (Polat,1998: 35). Sudanlı öğrencilerin en çok yaptığı hatalardan biri belirtme halini yanlış kullanmaları ya da kullanmamalarıdır:

Her gün ödevlerim yaparım (ödevlerimi).

Ben ablam çok seviyorum (ablamı).

Dün Ali’nin gördüm (Ali’yi).

2.2.2. *Yönelme Hâli Eki*

Türkçede yönelme hâli eki “-a, -e” ile yapılmaktadır. İki ünlünün bir araya gelmesi durumunda araya “y” ünsüzü girer. Arapçada yönelme durumu ilgeçlerle gösterilir, ancak bu ilgeçlerin Türkçedeki gibi kesin kuralı yoktur. İlgeçler fiillere göre değişir (Polat, 1998: 36). Öğrenciler bu ekin kullanımında da bazı hatalar yapmaktadırlar:

Ben okul gidiyorum (okula).

Yarın Hartum gelecek (Hartum’a).

Salı günü Yunus Emre geleceğim (Yunus Emre’ye).

2.2.3. *Bulunma Hâli Eki*

Türkçede bulunma hâli eki “-da, -de” son ekleri ile yapılmaktadır. İsmi sonunda sert ünsüzler varsa “f,s,t,k,ç,ş,h,p” ek “-ta, -te” şeklinde yazılır. Arapçada bulunma hali de bazı ilgeçler ile yapılır (Polat,1999: 37). Sudanlı öğrencilerin en az hata yaptığı ek bulunma hâli ekidir. İlk düzeylerden itibaren öğrencilerin çoğunluğu bu eki doğru kullanmaktadırlar.

2.2.4. *Ayrılma Hâli Eki*

Türkçede ayrılma hali eki “-dan, -den” ekleri ile yapılmaktadır. Tonsuz ünsüzlerden sonra gelirse “-tan, -ten” varyantları kullanılır. Sudanlı öğrenciler ayrılma hâli ekini de genel olarak doğru kullanmaktadırlar. Temel düzeylerde bazı yanlışlıklar yapılsa da sonraki seviyelerde bu yanlışların tekrar edilmediği görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu yazıda Sudan Kuran-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 240 saat Türkçe dersi alan birinci ve ikinci sınıf (temel düzey) öğrencilerinin karşılaştıkları birtakım ortak zorluklar incelenmiştir. Öğrencilerin dönem içinde yaptığı ödevler ve gözlemlerimizden hareketle bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Dil öğretiminin başarılı olabilmesi için birçok değişken bulunmaktadır. Öğretim elemanı, ana dil ve hedef dilin gramatikal yapıları, öğrencinin algı düzeyi, vb. konular bunların başında gelmektedir. Sudanlı öğrencilerin temel düzeyde en çok zorlandığı konular Türkçenin dil yapısından kaynaklanan alfabe ve hâl ekleridir. Çalışmamızın giriş bölümünde belirtilen bazı çalışmaların sonuçları tarafımızca elde edilen bulgularla örtüşmektedir.

Alfabe öğretiminde karşılaşılan zorlukların temel nedeni Türkçede bulunan bazı ünlü ve ünsüz harflerin Arapçada bulunmamasıdır. Üzerinde en çok durulması gereken konu alfabe konusudur. Sık tekrarlar ve etkinliklerle alfabe konusu pekiştirilmelidir. Ayrıca Türkçe ve Arapçada sesler aynı olsa bile çıkış yerleri farklıdır. Türkçede tek işaretle gösterilen sesler Arapçada birden fazla işaretle gösterilebilmektedir. Bu nedenle özellikle ilk derslerde sesler çıkış yerleri ile gösterilmeli ve Türkçenin gırtlaksız bir dil olmadığı öğretilmelidir.

Konu üzerine yapılan çalışmaların birçoğunda temel seviyelerde ortak kelimelerden yararlanılması önerilmiştir. Sorunların çözümü üzerinde düşünüldüğünde ilk akla gelen de ortak kelimelerden yararlanılmasıdır. Tarafımızca denenen bu yöntemin Sudanlı öğrenciler üzerinde olumlu sonuçlar vermediği hatta büyük oranda sorunların nedeninin ortak kelimeler olduğu gözlemlenmiştir. Alfabe konusunda karşılaşılan zorluklar dikkate alındığında öğrencilerin en fazla ortak kelimelerin yani Arapçadan Türkçeye geçen kelimelerin yazımında ve telaffuzunda hata yaptığı görülmüştür. İlk derslerden itibaren Arapça Türkçe ortak kelimeleri öğrenen öğrencilerin motivasyonları artmaktadır. Ancak bu durum öğrenme sürecini olumsuz etkilemektedir. Örneğin, yaklaşık kelimesi yerine takriben, gerek kelimesi yerine lazım vb. kelimeleri öğrenen öğrenciler ileri seviyelerde de aynı kelimeleri kullanmaktadırlar. Bilindiği gibi kelimeler eş anlamlı olsa bile bazı durumlarda birbirinin yerine kullanılmamaktadır. Bu durum öğrencileri hataya sürüklemekte ve öğrenmeyi de geciktirmektedir. Ayrıca ortak kelimeler nedeniyle Türkçe ile Arapçanın aynı ya da benzer olduğunu düşünen öğrenciler, öğrendikleri yapıları anadilleri ile kıyaslayamamaktadırlar.

Yalancı eşdeğerlik konusu da öğrencilerin hata yapmasına neden olan bir diğer konudur. Yalancı eşdeğerlik anadil ve hedef dilde bulunan şekil olarak aynı kelime yapı ve dizim birimlerinin anlam açısından farklı olmasıdır. Örneğin: Türkçede “izin” anlamında kullanılan *müsaade* kelimesi Arapçada “yardım”, erkek ve kadını ayırt etmek için kullanılan *cinsiyet* kelimesi “uyruk” anlamında kullanılmaktadır.

Bazı Yabancılar Türkçe Öğretim kitaplarında gramer konuları arkaya arkaya verilmektedir. Bir konuyu pekiştirmeden öğrencinin bir diğer konuya geçmesi öğrenmenin önündeki en büyük engellerden biridir. Hâl eklerinin öğretiminde de aynı durumla karşılaşmaktayız, birkaç hâl ekinin birlikte

Sudan’da Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar

verilmesi öğrencilerin onları karıştırmalarına ve geç öğrenmesine neden olmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretim kitapları hazırlanırken gramer konularının öğretimi ve sırası üzerinde etraflıca düşünülmelidir.

Hâl eklerinin anlatımında konuya başlamadan önce görsellerden yararlanılmalıdır. Frekans yüksek fiiller için tablolar hazırlanmalı tekrarlar ve ödevlerle konu pekiştirilmelidir.

Kaynakça

- Akkaya, A. ve Gün, M. (2016). “Araplara Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar: Ürdün Örneği”*Turkish Studies*, S. 11 (19), (ss. 9-18).
- Aksan, D. (1993), *Her Yönüyle Dil*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (ss. 93).
- Doğan, C. (2007), “Arap Öğrencilere Türkçe Sesbilgisi Öğretimi.”*Marife*, Yıl. 7, Sayı. 2, Güz s. 233-249
- İnan, R. M. Ö. (2015). “Değişkenler Açısından Araplara Türkçe Öğretimi (Ürdün-Mısır Örneği)”*Akademik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (ASOS Journal)* (18), (ss.377-392).
- İşler, E. (2002). “Karşıtsal Çözümleme ve Arapça Öğretimi”*Nüsha Dergisi*, 2(6), (ss.123-134).
- Kirik, E. (2019). “Yabancılara Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Tespitler ve Teklifler: Sudan - Kur’an-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesi Örneği. *Bilimsel Araştırmalarda Yeni Yaklaşımlar* 1 (ss.304-314).
- Polat, H. (1998).“Arapların Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar” (Yüksek Lisans Tezi). Yök Tez (72279). (ss. 16-37).
- Tuzlukaya, S. (2019). “Filistinli Öğrencilerin Türkçe Öğrenirken Temel Düzeyde (A1-A2) Karşılaştıkları Ortak Güçlükler”. *Aydın Türkçe Öğretim ve Uygulama Merkezi*, (4), 31-55.
- Özdemir, V. ve Yazıcı, H. M. (2017). “Araplara Türkçe Öğretiminde Alfabe Sorunu: İskenderiye Örneği”. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, S. (2) 1, (ss.56-70).
- Uğurlu, M. (2004).“Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eşdeğerliği”, *Bilig. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 29 29-40.
- Zengin, İ. (2013). “Geçmişten Günümüze Sudan Türkiye İlişkileri”, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.
<https://www.yee.org.tr/tr/yayinlar?k=23>
<https://sozluk.gov.tr/>